

Mövcud olan çətinliklərə və problemlərə rəğmən Azərbaycan kinosu yaşayır. Kinoforumdan sonra gəldiyim qənaət və gələcəyinə inandığım həqiqət budur. Dünya və tarix daima yüksələn inkişaf xətti ilə irəliləmədiyi kimi kino sferası, o cümlədən Azərbaycan kinosunun da həyat yolu hər zaman hamar və hamının maraqlarını təmin edən bir yol olmamışdır. Amma nə yaxşı ki, sənətə, bədii əməyə və onun daşıyıcılarına qiymət verən insanlar və dövlətimiz var...



Azərbaycan Mədəniyyətinin zəngin ədəbi-bədii nümunələri, bəşəri dəyərlər daşıyan əsərləri insanlığın sənət xəzinəsinə tövhə verməklə tarixdə özünəməxsus iz buraxıb. Mədəniyyətimizin əsas qolları olan milli musiqi, rəssamlıq, teatr və kinematograf illər boyu ümumbəşəri ideyaları tərənnüm etmişdir.

Tarixə nəzər salsaq milli kinematografin keçib gəldiyi yolunun heç də hamar olmadığını görürük. Mən kinematografinizin ötən əsrin ikinci yarısında vəziyyətinə nəzər salmaq istədim. Çünki, məhz həmin dövrdə baş verən proseslər 20-ci əsrdə müstəqil Azərbaycan kinematografiyasının varolma əsaslarını müəyyənləşdirdi.

Belə ki, Azərbaycanda kinematografin vəziyyəti İl Cahan Mühəribəsindən sonra müəyyən durğunluq dövrünü yaşadı. Mövzuların, hətta kadrların Moskvadan təyin olunması Azərbaycan milli kinosunun inkişafına ciddi əngəllər törədirdi. Bakı kinostudiyasının qonşu respublikalardan birinin tabeliyinə verilərək filial kimi fəaliyyət göstərməsi haqqında Moskvada məxfi şəkildə qərar hazırlanırdı. Azərbaycanın bədən qonşularının Sovet İttifaqı KP Mərkəzi Komitəsində və Siyasi Bürodakı yüksək vəzifəli təmsilçilərinin və onların havadarlarının lobbiciliyi sayəsində bu işə zəmin hazırlanırdı. O vaxt Azərbaycanın siyasi rəhbərliyində Heydər Əliyevin yüksək vəzifə tutması bu təhlükənin qarşısını aldı. Belə ki, Məhdi Hüseynzadənin reabilitasiya olunması və Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adını almasında təşəbbüs Ulu Öndər Heydər Əliyevə məxsusdur. Məhz onun səyləri ilə arxiv materialları araşdırıldı və Moskvada aidiyyəti orqanlara tutarlı faktlarla Mehdi Hüseynzadənin qəhrəmanlığı sübut olundu. İ. Qasımov və H. Seyidbəylinin müəllifi olduğu "Uzaq Sahillərdə" romanı da onun təşəbbüsü ilə yazıldı. Daha sonra Tofiq Tağızadənin quruluşçu-rejissorluğu ilə eyni adlı filmin çəkilişləri də Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə baş tutdu. İstehsalatı Bakı Kinostudiyasında başlayan "Uzaq Sahillərdə" filmi 1958-ci ildə uğurla tamamlandı. Bundan sonra Bakı kinostudiyası 1959-cu ildən "Azərbaycanfilm" kimi fəaliyyətini davam etdirdi. Bununla da "Azərbaycanfilm" in qonşu respublikalardan birinin filialı olmaq kimi təhqiredici bir faktın qarşısı alındı!

Azərbaycan kino tarixində renessans mərhələsi kimi yadda

qalan bir neçə uğurlu filmin ərsəyə gəlməsi məhz Ulu Öndərin çox məharətlə inşa etdiyi milli özünüdərkə xidmət edən sistemdə, məhz onun özünün də şəxsen irəli sürdüyü təşəbbüs və qərarlar ilə bağlıdır.

Azərbaycan xalqının maddi-mədəni irsinə, tarixinə sahib çıxması, müstəqil bir xalq kimi milli-mədəni mühitdə yaşayb inkişaf etməsi üçün Ulu Öndər əvəzolunmaz xidmətlər göstərmişdir.

Onun uzaq perspektivə hədəflənmiş, əsasında milli inkişaf konsepsiyası duran fəaliyyətinin Azərbaycanın 20-ci əsr tarixinin bütün sahələrində - siyasət, iqtisadiyyat, mədəniyyət, elm, ideologiyada bariz nümunələrlə zəngin olduğunu bu gün daha parlaq şəkildə görürük.

Ulu Öndərin miras qoyduğu siyasi, mədəni kursunu layiqlə davam etdirən möhtərəm Prezident İlham Əliyev qloballaşan dünyanın çağırışlarına Vətən sevgisinə dayanan qürurverici fəaliyyəti və Azərbaycan dövlətçiliyini yeni inkişaf səviyyəsinə qaldırması ilə cavab verdi.

Azərbaycançılıq, müasirlik, tolerantlıq, multikulturalizm kimi dəyərlərimizi qorumaq və gələcək nəsillərə ötürməyin əhəmiyyətini zaman-zaman xatırladan Prezident İlham Əliyev əslində xalq bu dəyərlər ətrafında birləşdirməyə və həmin dəyərlərin cəmiyyətin bütün fəaliyyət və yaradıcılıq sahələrində əsas meyar kimi tətbiq edilməsinə nail oldu.

Müasir, "sərhədsiz" dünyada müxtəlif "ideyalar" bir-birini təzə təzə əvəz edir, çeşidli resurslar vəsaitlə müstəqilliyinin bəhrəsini dadmağa imkan tapmamış ölkələrə asanlıqla daxil olur. Məsələn: natamamlıq psixologiyası, öz xalqının əxlaqi keyfiyyətlərinə, tarixinə, ictimai-şüurunun sınaqdan çıxmış formalarına yuxarıdan aşağı baxmaq kimi tendensiyalara köklənmiş mesajlar maraqlı güclər tərəfindən dəstəklənməkdədir. İdeoloji-mənəvi-əxlaqi sferada boşluq yaranan kimi onun yerini mürəccə, separatçı, aqressiv, humanizmdən uzaq müxtəlif növ meyillər, hətta dini-siyasi sapmalar doldurmağa başlayır. Heç şübhəsiz ki, bu ideyaların sürətlə məruz qaldığı sahələrdən biri də kinematografiyadır.

Birinci və hələlik sonuncu Kinoforum Azərbaycan kinosunun mövcud vəziyyətini şəffaf şəkildə müzakirəyə çıxardı. Kinoforumun gedişatı onu göstərdi ki, onun təşkilatçısı olan ölkəmizin Mədəniyyət Nazirliyi üçün bu sferada qapalı saxlanacaq kiçik bir detal

# "O vaxt Heydər Əliyevin yüksək vəzifə tutması bu təhlükənin qarşısını aldı" - Şamil Əliyev..

Azərbaycan Kinosu-125. Reallıq, Çağırışlar və Hədəflər

belə yoxdur. Bu isə çox vacib idi. Hər hansı bir xəstəliyin müalicəsi düzgün qoyulan diaqnozdan asılıdır.

Dörd paneldə qoyulan mövzular geniş əhatəli şəkildə imkan verdi ki, çıxışçılar və müzakirəyə qatılanlar sərbəst şəkildə diskussiya aparsınlar, fikir bildirsinslər. Müzakirələr çox aydın şəkildə Azərbaycan kino industriyasının

## Forum Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində keçirildi

təxirəsalınmaz həllini gözləyən istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Əsas ana istiqamət xətti isə bunlar oldu: mədəniyyətimizin ideoloji əsasları olan azərbaycançılıq, tolerantlıq, multikulturalizm, maddi-mədəni irsimizə sadiqlik!

İştirakçıların əksəriyyətinin səsləndirdiyi ana fikirlərin ortaq nöqtəsi də həmin ideyaların Azərbaycan kino incəsənətində daha da əhatəli, geniş həcmdə əks olunması istəyi oldu.

Azərbaycan kinosu ancaq daxili lokal məkanda fəaliyyət göstərə bilməz. Kinematografin vacib cəhətlərindən biri də sərhədləri aşb mədəni-kulturoloji ixrac potensialına malik olmasıdır. Düşünürəm ki, kinematografiniz "Yumşaq güc" olmaq potensialına malikdir və yaxın perspektivdə yerləşdiyimiz coğrafiyada mədəni-əxlaqi dəyərlərimizi tanıtmaya və sevdirməyə malik olacaqdır. Bu prosesi uğurla tətbiq etmək üçün yüksək professionalıq, savad, müasir dünya kinosunda gədən proseslərdən xəbərdar olmaq, ən əsası öz xalqının tarixini, mədəniyyətini bilən və sevən peşəkarlar tələb olunur. Öz fəaliyyət səviyyəsində, qeyri-professional yanaşma bu prosesi iflasa uğradacaq. Yuxarıda sadaladığımız mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərin təbliği xalqımıza rəğbət formalaşdırması üçün vacib şərtlərdən biridir. Beynəlxalq kinofestivallarda və film fondlarında iştirak etməklə bu prosesi beynəlmilləşdirmiş oluruq.

Kinoforumda səslənən fikirlərin təhlili "PİTÇINQ" (layihələrin təqdimatı) prosesinin kinomuz üçün nə qədər vacib olduğunu diqqət mərkəzinə gətirir.

Son illər Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyində Ekspert Şurası, Bədii Şura və sairə kimi müxtəlif adlarla psevdo-pitçinq kimi müsabiqələr keçirilmişdir. "PİTÇINQ" isə dəqiq format və reqlament tələb edir. Belə olmayanda bu gün Azərbaycan kinosunda olduğu kimi bir nəticə ilə qarşılaşmalı oluruq. "PİTÇINQ" formatının peşəkar səviyyədə tətbiqi prodüser, distribüter kimi kino sənayesinin vacib sahələrinin formalaşması üçün platforma rolunu oynaya bilər.

Digər tərəfdən gələcək filmin çəkiliş prosesinə peşəkar səviyyədə nəzarəti də təmin etmiş

olacaqdır.

Əsas diqqəti dövlət büdcəsindən maliyyə dəstəyi almaq arzusunda olan kinolayihələrin seçilməsi üzərinə yönəltməyin əhəmiyyətini qeyd etmək istədim.

KİNOFORUMA SÖZARDI

Kinoforum kino sektorunda yaranmış problemlərin tam təsnifatını müəyyənləşdirməyə, əsas istiqamətləri araşdırmağa

meyilli olan çıxışçılara və suallara meydan verib cavab ala bildi. Əslində kino sektorunda çox saylı, illərlə yığılıb qalmış problemlərin həll olunmaması, bu proseslərin davamlı olaraq daha geniş və peşəkar müzakirələrə ehtiyacı olduğunu ortaya çıxardı.

Kinoforum problemlərin həlli yollarını axtarmaq üçün fikirlərin, mövqələrin müzakirəsi, dərdlərin bölüşülməsi istiqamətində irəliyə doğru atılan bir addım oldu. Bu mənada dövlətimizin mədəniyyət siyasətini idarə edən şəxslər və strukturlar milli kino "sənayesinin" bir çox məsələlərindən əgah olular və sektorun əsas iştirakçıların potensialına yenidən qiymət vermək imkanı əldə etdilər. Fikrimcə bu məqam yol xəritəsinin formalaşdırılması üçün çox vacib faktor olmalıdır.

Son 20 ildə - keçmiş Sovet respublikalarındakı Kino və Azərbaycanlı kino sferasını müqayisə edəndə Azərbaycan üçün ürək açan məqamların az olduğunu görürük. Bu kino sənayesinin qurulması üçün təxirəsalınmaz istiqamətlərdə - daha dəqiq desək struktur formalaşmasında daha aydın görünür. Məsələn, Beynəlxalq Kino fondlarında müştərek layihələrin təmsil olunmaması, EUROIMAGE üzvlüyünə hələ də qəbul olunmamağımız, Azərbaycanda Beynəlxalq səviyyəli (FIAPF-da qeydiyyatdan keçmiş) film festivallarının olmaması, Kino Agentliyinin bu vaxta qədər fəaliyyətə başlamaması, kino yayımında və dublyajda problemlərin mövcudluğu, prodüser və distribüter institutlarının beynəlxalq səviyyədə zəif təmsil olunması qonşu ölkələrlə müqayisədə kinomuzun geri qalmasını aşkara çıxarır.

Məhz buna görə gecikmədən kino sektorunun inkişafının yol xəritəsi hazırlanaraq Kino Agentliyinin icrasına təqdim olunmalıdır.

Kino Agentliyi mütləq peşəkar, ali savadlı kadrlardan təşkil edilməlidir. Fikrimizə, Azərbaycan kino tarixində müstəsna rol oynamış "Azərbaycanfilm" Kino Mərkəzi kimi fəaliyyət göstərən, çəkiliş pavilyonları müasir kino sənayesinin tələblərinə uyğun yenidən qurulub istifadəyə verilməli, müxtəlif yaradıcılıq birliklərinin fəaliyyətini bu mərkəzdə cəmləşdirməklə rentabelli bir təşkilata çevrilməlidir.

Dövlətin təsis edəcəyi Kinofond çərçivəsində ayırdığı maliyyənin bölüşdürülməsi şəffaf müsabiqələrlə, "PİTÇINQ"lə müəyyən olunaraq müxtəlif studiyalar arasında bölüşdürülməlidir. Hər hansı bir layihə 100% dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməməlidir. Müxtəlif studiyalar ("Azərbaycanfilm" də daxil olmaqla) bu müsabiqələrdə iştirak etməlidir. Belə olan təqdirdə dövlətdən tam asılılıq vərdişindən uzaqlaşaraq, prodüser isə layihənin sahibi kimi fəaliyyət göstərmiş olar.

Dövlət kino sferasına ilkin mərhələdə kino sənayesinin qurulması üçün müəyyən maliyyə vəsaiti ayırmalı və bu prosesi çox ciddi nəzarətdə saxlamalıdır. Dövlətin özəl sektora müsabiqələr, tenderlər vasitəsi ilə sifarişlər verməsi praktikasını reallaşdırmağın nə qədər vacib olması artıq mübahisə doğurmamalıdır.

Yerli investorların davamlı olaraq kino sektoruna maliyyə yatırmasını təmin etmək üçün vergi qanunlarında müəyyən güzəştli şərtlərin olmasını təmin etmək lazımdır. Azərbaycanda kifayət qədər investor mövcuddur ki, belə şərtlər daxilində yatırım etməyə hazırdırlar. Kino sferasında artıq mövcud olan özəl sektorun fəaliyyətini bunu deməyə əsas verir.

Kino sektorunda müəlliflər heyətində mütəxəssis problemi olmasa da, köməkçi sahələrdə (İ asistent, qrim rəssamı, geyim üzrə rəssam, rəssam-arxitektör, pirotexnik, kaskadyorlar) böyük çatışmazlıqlar vardır. Bu gün istehsalata eyni zamanda 10 tammetrajlı film buraxılsa, bu daha da kəskin şəkildə özünü göstərəcək. Bu isə kino sənayesinin vacib tələblərindəndir.

Məhz bu nöqtəyi-nəzərdən Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin nəzdində (Kino Agentliyinin tabeliyində də ola bilər) daha geniş imtiyazlara malik Ali Kino İnstitutunun yaradılması da aktual görünür.

Həyatı və insan yaşayışını maraqlı edən onu bezdiricilik sindromundan xilas edən müxtəliflikdir. Zövqlərin, tələbatın, istəklərin müxtəlifliyi, bu rəngarəngliyi tanımaq, öyrənmək insana həyatı sevdirdir. Müasir Azərbaycan kinosu da müxtəlif janr və istiqamətlər üzrə həyatımızın çeşidli tərəflərini maraqlı hekayələrlə bədii-vizual əsərlər halına gətirərək, tariximiz bir hissəsinə çevrilməkdədir. Amma müxtəliflik bədii dəyər ifadə etmədikdə kino çəkmək üçün çəkilən zəhmət də, sərf olunan zaman da insana təəssüf hissindən başqa bir hissə yaratmır. Tamaşaçılar isə Azərbaycan Kinosunu seyr edib qurur hissələri ilə yaşamaq istəyirlər...

Şamil Əliyev  
Kinorejissor və  
ssenari-yazarı  
08. 05. 2023